

Natalla Nalotowa

DOI: 10.15290/bb.2018.10.22

Witebski Państwowy Uniwersytet

im. P. M. Maszerawa

<https://orcid.org/0000-0002-5211-3926>

**Мастацкае асэнсаванне асобы і дзейнасці
Кастуся Каліноўскага
ў беларускай аповесці 1970-х гадоў**

Станаўленне гістарычнага жанру ў розных літаратурах мае пэўныя часавыя межы і асаблівасці, абумоўленыя, да прыкладу, агульным эканамічным і культурным развіццём краіны і іншымі фактарамі. У беларускай літаратуры па агульнавядомых аб'ектыўных прычынах ён пачаў развівацца значна пазней, чым у еўрапейскіх. Цяжка не пагадзіцца з выказваннем даследчыцы А. М. Дарагакупец, што гістарычная тэматыка ў беларускай літаратуры канца XIX – пачатку XX стст. *развівалася праз апрацоўку пісьменнікамі вобразаў вуснай народнай творчасці, што сведчыла аб даволі трывалым існаванні ў ёй традыцый рамантызму*¹.

У 1960–1970-я гады беларуская літаратура адчувала вострую патрэбу ў вяртанні народу яго нацыянальных архетыпаў, а гэта магло адбыцца толькі праз рэканструкцыю гістарычнага мінулага. Трэба заўважыць, што ў адзначаныя намі перыяд нацыянальная літаратура ўжо валодала рэалістычным метадам адлюстравання рэчаіснасці, мастацкімі сродкамі для праўдзівага адлюстравання гістарычнага працэсу. Але тагачасны беларускі пісьменнік Уладзімір Караткевіч, які працаваў у рамках гістарычнага жанру, свядома рамантызаваў пад-

¹ А. М. Дарагакупец, *Традыцыі французскага рамантызму ў беларускай гістарычнай прозе*, [у] *Руска-беларускае літаратурнае ўзаемадзеянне: Гісторыя, сучасны стан, перспектывы: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі*, Брэст, 18–19 снежня 2003 г. У 2 ч., Брэст 2004, ч. 1, с. 67.

зеі мінулага і нападўняў свае творы адраджэнскім пафасам, імкнучыся такім чынам паўплываць на самасвядомасць суайчыннікаў і даказаць ім, што беларусы вядомыя сваімі гераічнасцю і мужнасцю. Адсюль – свядомая паэтызацыя даўніны, адсутнасць строгай дакументальнасці і навуковасці ў творах згаданага жанру. У 1980-я гады рамантычную плынь Уладзіміра Караткевіча працягнула Вольга Іпатава (“Агонь у жылах крэменю”, “Чорная княгіня”), для якой не характэрна празмернае захваленне гістарычнымі звесткамі. Письменніца прытрымліваецца агульных правілаў гістарычнага жанру.

Сучасная беларуская проза пра мінулае прадстаўлена творамі Леаніда Дайнекі (“Назаві сына Канстанцінам”), Уладзіміра Арлова (“Дзень, калі ўпала страла”, “Час чумы”, “Сны імператара”), Вольгі Іпатавай (“Вяшчун Гедзіміна”, “Альгердава дзіда”, “За морам Хвалынскім”), Кастуся Тарасава (“Тры жыцці княгіні Рагнеды”, “Апошняе каханне князя Міндоўга”), Людмілы Рублеўскай (“Шляхецкія апазданні”) і інш.

Асоба і самаахвярная дзейнасць Кастуся Каліноўскага, кіраўніка паўстання 1863–1864 гадоў у Беларусі і Літве, рэвалюцыянера-народніка, распрацаваны вядомымі беларускімі пісьменнікамі ХХ стагоддзя ў творах сярэдняй эпічнай формы – аповесцях “Сярэбраны яздок” (1967–1976) Сакрата Яновіча, “Кастусь Каліноўскі” (1971) Алеся Якімовіча. Зварот тагачасных айчынных майстроў слова менавіта да асобы Кастуся Каліноўскага тлумачыцца імкненнем нагадаць беларусам пра самаахвярную дзейнасць іх земляка, таленавітага кіраўніка-паўстанца і дзеяча культуры ў барацьбе за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне ў складаных грамадска-палітычных умовах другой паловы ХІХ стагоддзя. Няма сумнення ў тым, што напісанне падобных твораў адносіцца да пераломных перыядаў у грамадстве, калі востра адчуваецца патрэба нагадаць сучаснікам пра іх велічнае мінулае і паўплываць на фарміраванне ў іх пэўных каштоўнасцей (так рэалізуецца адна з функцый літаратуры як віда мастацтва – аксіялагічная).

Названыя вышэй беларускія аповесці 1970-х гадоў выразна ілюструюць сінтэз гістарычнай факталагічнасці і мастацкай фальсіфікацыі. Трэба адзначыць, што праблема ўзаемадзеяння гістарычнага факта і мастацкага вымыслу аўтара ў творах пра мінулае знаходзіцца ў цэнтры ўвагі сучаснага айчыннага літаратуразнаўства. У сувязі з гэтым варта прыгадаць, напрыклад, такіх беларускіх даследчыкаў літаратуры, як В. К. Шынкарэнка, А. М. Дарагакупец, Н. Б. Лысова, І. І. Дамарад, Г. В. Навасельцава і інш.

Згодна з меркаваннямі В. П. Рагойшы, пад аповесцю маецца на ўвазе *апавядальны мастацкі твор, у якім з дапамогаю шэрагу эпізодаў, больш ці менш разгорнутых апісанняў выяўляюцца сутнасць нейкай падзеі, станаўленне характару адной ці некалькіх дзейных асоб у іх развіцці*². Тыпалагічна яна аддзялілася ад рамана толькі ў пачатку XIX стагоддзя і, у адрозненне ад яго (апроч адналінейнага сюжэта), канцэнтруецца не на хуткім, а на павольным развіцці дзеяння, на эпічнай фіксацыі быцця, мае адносна простую кампазіцыю. У той жа час, у параўнанні з апавяданнем, аповесць мае больш разгорнуты сюжэт, шырэйшы ахоп падзей, звязаных з жыццём галоўнага персанажа (персанажаў), характар якога (якіх) раскрываецца шматгранна, у эвалюцыі. Думаецца, што гэта найбольш прыдатная эпічная форма для мастацкага адлюстравання характару, грамадскай і культурнай дзейнасці Кастуся Каліноўскага.

У аповесці “Сярэбраны яздок” беларуска-польскага пісьменніка Сакрата Яновіча засяроджваецца ўвага на падзеях, якія адбываліся пасля Студзеньскага паўстання 1863 года ў Беларусі і Літве, калі *беларусы чакалі вясны, каб, узяўшы самаробную зброю, а таксама косы і сякеры, зноў ісці ваяваць. За волю – за Беларусь без цара і панюў*³. Намаганні следчых органаў царскай Расіі былі скіраваны на тое, каб расканспіраваць паўстанцкі цэнтр і іх кіраўніка ў Беларусі і Літве. Абаронцы царскага трона выкрываюцца вачыма іх аднадумца – палкоўніка Лосева, чалавека *занадта культурнага і інтэлігентнага* (4), *самаўпэненага* (3), які добра разбіраецца ў чалавечай псіхалогіі. Так, яны падаюцца ва ўнутраных маналогях Лосева: *з тупымі тварамі і хітрунскімі ўсмешкамі, якія сэнс чалавечага жыцця бачылі ў грошах і салодкай разбэшчанасці. Праца ўяўлялася ім пакутаю, і таму, ідучы на службу ў паліцыю, яны спадзяваліся перш за ўсё лёгкага хлеба* (4), *нячыстымі на руку ды з апаганеным сумленнем* (4), *цвердалобымі ... з быдлярчымі характарамі* (6), *паліцэйскімі дурыламі* (7), таму выклікаюць у высокапастаўленага чыноўніка пачуццё нянавісці і агіды.

Сакрат Яновіч, несумненна, праўдзіва адлюстраваў у аповесці гістарычныя падзеі 1863–1864 гадоў на Беларусі і Літве. Ім адзнача-

² В. П. Рагойша, *Уводзіны ў літаратуразнаўства: вучэбны дапаможнік. У 2 ч., Мінск 2011, ч. 1, с. 199.*

³ С. К. Яновіч, *Сярэбраны яздок: аповесць, апавяданні, замалёўкі, гумарэскі, Мінск 1978, с. 11.* Далей пры спасылцы на гэта выданне ў дужках падаецца старонка.

ещца, што царскімі служкамі пры дасягненні пастаўленай мэты былі выкарыстаны нават несумленныя і антыгуманныя спосабы атрымання інфармацыі ад мясцовага насельніцтва, сярод якіх – катаванне і данасіцельства. Напрыклад, шляхціца Уладка Прончыка спрабуюць схіліць да тайнага супрацоўніцтва з паліцыяй. Письменнік падкрэслівае: інтарэсы рускага цара абараняе крывадушная мясцовая шляхта, якая імкнецца падмануць мужыка дзеля сваёй карысці. Так, пры спробе завербаваць Уладка Прончыка за грошы паліцмайстар іранічна параўноўваецца з *дабрадушным святаром у часе споведзі* (18), які добра разбіраецца ў псіхалогіі людзей. Паліцмайстар знарок успамінае пры Прончыку, жанатым чалавеку, пра ганебны ўчынак п'яных паўстанцаў-шляхцікоў з атрада Духінскага – спробу згвалціць дзяўчыну. Усе дзеянні царскага служкі падначалены адной мэце – схіліць на свой бок патрэбнага яму чалавека, каб атрымаць карысную інфармацыю пра месцазнаходжанне паўстанцаў: *Бандыты будуць скоплены... Лепшыя людзі з народа дапамогуць нам, паліцыі, у выкананні ўскладзеных на нас грамадствам адказных абавязкаў захавання ладу ды бяспечнасці...* (19). Але, на самай справе, за гэтымі патрыятычнымі словамі хаваецца звычайнае жаданне “выслужыцца” перад начальствам, не разбіраючыся ў патрабаваннях паўстанцаў. І, сапраўды, пасля такіх слоў паліцмайстара Прончык на пэўны час губляе пачуццё самавалодання, выкрыкваючы фразу: *Бандытаў – лавіць і вешаць!* (19) і ажно здзіўляецца сваім паводзінам. Але Прончык аказаўся сумленным чалавекам, па-сапраўднаму адданым справе паўстання і не згадзіўся супрацоўнічаць з чыноўнікам.

Адданымі паўстанню паказаны паплечнікі Кастуся Каліноўскага: ляснік Адам Вальдовіч, Андрушка Гімік і Марыя Грыгатовіч. Письменнікам заўважаецца, што сярод аднадумцаў Каліноўскага былі і тыя, хто не да канца застаўся верным ідэалам паўстання ці слабавольныя, якія не вытрымлівалі паліцэйскіх допытаў. Так, пры дапамозе мастацкага прыёму рэтраспекцыі аўтар адлюстроўвае здрадніцтва Вітаўта Парфіяновіча, аднаго з арганізатараў паўстання на Міншчыне, антыпода Каліноўскага. Парфіяновіч падаецца чалавекам са слабай псіхікай: *Дарэчы, Парфіяновіч зноў неяк зацяўся і толькі плакаў... Асобы з такім характарам, з перавагай эмацыянальнасці над разважлівасцю, не дабіваюцца многага ў сваім асяроддзі; яны, як правіла, плоткі!* (10) Ці іншае: *... праціўнік пагіснуўся ў сваёй устойлівасці, і таму не варта траціць сілы на яго дабіванне: сам паваліцца!* (8). Аўтар не здраджвае гістарычнай дакладнасці і тады, калі гаворка ў аповесці ідзе пра здрадніцтва несвядомых у палітычным плане беларускіх

сялян, якія дапамагалі мясцовым органам улады, выдаючы паўстанцаў-шляхціцаў.

Да канца жыцця верным ідэалам паўстання на Беларусі застаўся выхадзец з Гродзеншчыны Кастусь Каліноўскі, названы ў аповесці *каралём Беларусі* (61). Так, перад намі паўстае назіральная, самакрытычная, самаахвярная асоба, якая марыць аб свабодзе свайго народа. Невыпадкова ў аповесці Сакрат Яновіч выкарыстоўвае мастацкую дэталю – сярэбраную манету Вялікага Княства Літоўскага, з адціснутым на ёй гербам Пагоні, якую Макарэвіч (канспірацыйнае прозвішча Каліноўскага) дае Марыі Грыгатовіч перад яе сакрэтным выездам на Гродзеншчыну.

Пры дапамозе прыёму рэтраспекцыі ўзнаўляецца эпізод атакі паўстанцкага лагера Каліноўскага, падчас якога паранены кіраўнік паводзіць сябе мужна і годна: *Ён не стагнаў, калі быў пры памяці... Відаць, што добры ён чалавек, ахвярны для справы...* (19).

Характар галоўнага героя як абачлівага арганізатара паўстання раскрываецца дзякуючы ўнутраным маналогам: *Жанчына не вытрымлівае канспірацыі. Ёй патрэбны спакой, хоць на тры – пяць месяцаў. Але перад гэтым выканае адно заданне. Яго выкананне можна даручыць толькі ёй. Вытрымае* (11). Гуманістычны пафас твора яскрава выяўляецца ў словах каханай Кастуся Каліноўскага – Марыі Грыгатовіч: *Божа, чаму гэта так трэба, каб людзі гінулі за праўду?! Чаму гэта столькі бялітасці ў праўды? Чаму свет належыць да забойцаў? Божа, чаму?..* (11). Хаця і кіраўнік паўстання ў Літве і Беларусі быў пакараны смерцю, але памяць пра яго захавалася ў аповядзе пра Сярэбранага Ездака, народнага вызваліцеля і абаронцы. Сакрат Яновіч, несумненна, высока ацэньвае значэнне асобы Каліноўскага ў нацыянальна-вызваленчай барацьбе беларусаў, пра што яскрава сведчыць канец аповесці: *На шыбеніцу – другога па богу ў покуце мужыцкай Беларусі. На шыбеніцу яе будучыню, каб больш ніколі не мела яе...* (61). Такім чынам, у аповесці “Сярэбраны яздок” Сакрат Яновіч звярнуўся да адлюстравання паражэння нацыянальна-вызваленчага паўстання 1863–1864 гадоў на Беларусі і Літве. Трэба падкрэсліць, што пры мастацкім адлюстраванні названых падзей пісьменнік не супярэчыць агульнавядомым фактам і прытрымліваецца, такім чынам, гістарычнай дакладнасці.

Вобраз Кастуся Каліноўскага – вядомага грамадскага і культурнага дзеяча, кіраўніка паўстання 1863–1864 гадоў у Беларусі і Літве раскрываецца ў вышэйпрааналізаванай аповесці вачыма яго паплечнікаў, праз унутраныя маналогі і станоўчую аўтарскую характарыстыку.

Так, перад намі паўстае народны герой-дэмакрат, самаахвярны абаронца правоў ніжэйшага саслоўя грамадства, які не здрадзіў ідэалам паўстання нават перад пагрозай смерці.

У аповесці “Кастусь Каліноўскі” Алеся Якімовіча гістарычная дакладнасць арганічна спалучаецца з мастацкім вымыслам, своеасаблівай фальсіфікацыяй. Падзеі ў творы разгортваюцца праз два гады пасля правядзення сялянскай рэформы 1861 года ў Расійскай імперыі. Адзначым, што правядзенне рэформы пачалося з “небяспечных” беларуска-літоўскіх зямель, якія межавалі з Польшчай і Прусіяй, дзе сяляне ўжо карысталіся асабістымі вольнасцямі. Несумненна, перад пісьменнікам стаяла задача: праўдзіва адлюстравачь супярэчлівыя змены ў жыцці грамадства пасля падпісання Аляксандрам II 19 лютага 1861 года заканадаўчых актаў, якія тычыліся адмены прыгоннага права. Пісьменнікам даводзіцца думка, што сялянская рэформа 1861 года праводзілася выключна ў інтарэсах цара-“вызваліцеля” і шляхецкага саслоўя, пацверджанне таму – прымусовы выкуп зямлі часова абавязанымі сялянамі, што юрыдычна было замацавана ва ўстаўных граматах. Агульнавядома, што памешчыкі наўмысна змяншалі сялянскія надзелы, забіралі найбольш урадлівыя палі сабе і павялічвалі паншчыну. Гэта супярэчлівая рэформа, якая, па сутнасці, не прынесла жадаемай сапраўднай волі, падрабязна адлюстравана ў аповесці на прыкладзе становішча гродзенскага пана Жардзецкага і яго бунтуючых сялян. Некаторыя памешчыкі не згаджаліся з праведзенай рэформай і прапаноўвалі радыкальныя меры барацьбы з царызмам, сярод якіх можна назваць Кастуся Каліноўскага: *Якая мужыку палёгка ад такой волі? Тут ужо, брат, не гаварыць трэба, каб свайго дабіцца, а нешта рабіць... І рабіць усім, цэлаю грамадою. Іначай наша гаворка ні да паноў не дойдзе, ні да цара не даедзе...*⁴.

У аповесці пісьменнік падрабязна спыняецца на фарміраванні рэвалюцыйна-дэмакратычных поглядаў у гродзенскага памешчыка. Так, на думку пісьменніка, моцны ўплыў на Віктара і Канстанціна Каліноўскіх аказалі і знаёмства са студэнтамі з заходніх губерняў Царства Польскага, якія выступалі супраць царскага дэспатызму і прыгоннага права, і погляды Бялінскага, Герцэна, Чарнышэўскага, Дабралюбава, Уладзіслава Сыракомлі. Створаная малодшым Каліноўскім

⁴ А. І. Якімовіч, *Кастусь Каліноўскі: аповесць: для старэйшага школьнага ўзросту*, Мінск 1994, с. 15. Далей пры спасылцы на гэта выданне ў дужках падаецца старонка.

і яго паплечнікамі газета “Мужыцкая праўда” найперш адрасавалася сяляніну, каб *разбудзіць яго, голасна сказаць яму, што ён – не там, не быдла, якім лічаць яго паны, каралі і цары, а такі ж чалавек, як і ўсе людзі, што ён спрадвеку носіць у сэрцы сваю мужыцкую праўду і павінен яе нарэшце дабіцца* (23). Кіраўнік паўстання 1863–1864 гадоў у Беларусі і Літве Кастусь Каліноўскі ў аднайменнай аповесці Алеся Якімовіча рэпрэзентуецца чалавекам *адкрытым і сумленным, смелым і адважным, які не рабіў учынкаў неаддуманых або легкадумных* (32), а таксама *любіў і жартаваць, але ніколі не прыкідваўся іншым, кім ён ёсць* (32), з *задумным поглядам цёмна-шэрых разумных вачэй* (89). Акрамя таго, гэта самаахвярная асоба, якая ставіць справы паўстання вышэй, чым асабістыя: *На алтар вызвалення трэба ставіць усё – і скарб, і жыццё!* (65), адсюль – сімвалічная назва другой часткі аповесці – “Да апошняга дыхання”, якая падкрэслівае адданасць Каліноўскага паўстанню.

Пісьменнік прытрымліваецца гістарычнай дакладнасці пры адлюстраванні поглядаў Каліноўскага на паўстанне, якія, вядома, супярэчылі плану Цэнтральнага нацыянальнага камітэта. Так, ён не падзяляе рашэнне аб неадкладным паўстанні ў Каралеўстве Польскім і Літве, выказваецца за самастойнасць Белаі Русі, а не як правінцыі Літвы. З кантэксту аповесці вынікае, што падобныя ідэйныя разыходжанні, інтрыгі, хістанні ў поглядах і нават здрадніцтва паўстанцаў прывялі ў выніку да іх паражэння: *Да ладу белыя з чырвонымі так і не прыйшлі. Сёння той ці іншы паляк лічыў сябе чырвоным, а назаўтра раптам бялеў. Або наадварот... І што ні галава, то розум: кожны лічыў, што толькі ён ведае сакрэты і можа даваць разумныя парады* (132).

Сярод здраднікаў называецца і Вітальд Парфіяновіч, камісар Магілёўскага ваяводства, паплечнік і маральны антыпод Каліноўскага. Так, пры стварэнні вобраза Парфіяновіча пісьменнік найперш засяроджвае ўвагу на такой яго рысе характару, як палахлівасць: *бледны перапалоханы твар, з неспакойнымі вачыма* (228), *рукі і ногі яго дрыжалі як у ліхаманцы* (228), *з перасохлымі ад страху губамі* (229), *ні жывы ні мёртвы ад страху* (229), *не стрывайся і расплакаўся найзрыд* (230), у той час як Кастусь падчас следства і перад пакараннем смерцю трымаўся годна, не выкрыў сваіх паплечнікаў, а само паўстанне характарызаваў як не вартае ўвагі Расійскай імперыі. Пісьменнік зазначае, што пры дасягненні пастаўленай мэты паліцыя ўжывала правакацыйныя сродкі, яскравым доказам чаго з’яўляецца сустрэча Каліноўскага са сваёй каханай Марыяй Грыгатовіч.

Трэба зазначыць, перад кожным аўтарам, які працуе ў рамках гістарычнага жанру, стаіць складаная задача: праўдзіва адлюстраваць падзеі мінулага, а гэта немагчыма без спасылкі на дакументы, агульнавядомыя факты. Так, своеасаблівым адлюстраваннем поглядаў Каліноўскага на існуючую сацыяльную няроўнасць у тагачасным грамадстве з’яўляюцца нумары выдадзенай ім і яго папалечнікамі “Мужыцкай праўды”, у якіх закраналіся актуальныя праблемы: зямлі і волі, нацыянальнага самавызначэння і інш. З другога боку, апавесць як разнавіднасць мастацкай літаратуры патрабуе ад аўтара пэўнага “дадумвання”, напрыклад, характару, мовы, спосабу мыслення герояў і г.д., г.зн. мастацкага вымыслу.

Адным з мастацкіх прыёмаў стварэння характарыстыкі галоўнага героя з’яўляецца ўнутраны маналог. Так, павешанне вядомага ў Еўропе ваеннага і палітычнага дзеяча Зыгмунта Серакоўскага, свайго блізкага сябра і палітычнага настаўніка, Каліноўскі ацэньвае як радыкальную меру барацьбы з паўстанцамі: *А дзе ж нарэшце цар-імператар? Няўжо ён дазволіць гэтае злачынства ў сваёй неспакойнай імперыі, даючы лішні козыр Англіі і Францыі, якія так і востраць на яго зубы? Толькі сляпы страх перад крушэннем імперыі, відаць, штурхае самадзяржца і яго генерала-вешацеля на такі неразумны ўчынак* (186).

На падставе праведзенага параўнальнага аналізу дзвюх апавесцей можна зрабіць выснову, што мастацкае адлюстраванне нацыянальна-вызваленчага паўстання 1863–1864 гадоў у Беларусі і Літве і асобы Кастуся Каліноўскага ў Сакрата Яновіча і Алеся Якімовіча у асноўных рысах супадае. Напрыклад, Кастусь Каліноўскі надзелены выключна станоўчымі рысамі характару: сумленнасцю, мужнасцю, самаадданасцю, разважлівасцю, самаахвярнасцю і інш. Сакрат Яновіч і Алесь Якімовіч высока ацэньваюць яго значэнне ў нацыянальна-вызваленчай барацьбе беларусаў і літоўцаў. Думаецца, што згаданыя намі пісьменнікі, звяртаючыся да фактычнага матэрыялу, ставілі перад сабой наступныя задачы:

- 1) папулярызаваць гістарычныя факты;
- 2) даць ацэнку паўстанню 1863–1864 гадоў у Беларусі і Літве і суднесці яго з агульным кантэкстам развіцця самасвядомасці нашага народа;
- 3) асэнсаваць значэнне грамадска-палітычнай і культурнай дзейнасці Кастуся Каліноўскага ў нацыянальнай гісторыі;
- 4) аказаць уплыў на самасвядомасць суайчыннікаў.

Трэба адзначыць і прыныповае адрозненне паміж падыходам пісьменнікаў да інтэрпрэтацыі падзей: Сакрат Яновіч кіраваўся фак-

тамі і ўласнымі меркаваннямі, а Алесь Якімовіч знаходзіўся пад уплывам ідэалагічных схем часу, таму ў яго шляхіцц Каліноўскі паступова становіцца змагаром за народныя інтарэсы пад уплывам рускіх дэмакратаў, рэпрэзентуецца іх таленавітым вучнем.

L I T E R A T U R A

- Daragakupec A., *Tradycyi francuzskaga ramantyzmu ў belaruskaj gistorychnaj proze*, [u:] *Ruska-belaruskae litaraturnae ўzaemadzeyanne: Gistoryya, suchasny stan, perspektyvy: materyaly Mizhnarodnaj navukovaj kanferencyi*, Brest, 18–19 snezhnya 2003 g. U 2 ch., Brest 2004, ch. 1 [Дарагакупец А. М., *Традыцыі французскага рамантызму ў беларускай гістарычнай прозе*, [у:] *Руска-беларускае літаратурнае ўзаемадзеянне: Гісторыя, сучасны стан, перспектывы*. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі, Брэст, 18–19 снежня 2003 г. У 2 ч., Брэст 2004, ч. 1].
- Ragojsa V., *Uvodziny u litaraturaznaïstva: vuchebny dapamozhnik*. U 2 ch., Minsk 2011, ch. 1 [Рагойша В., *Уводзіны ў літаратуразнаўства: вучэбны дапаможнік*. У 2 ч., Мінск 2011, ч. 1].
- Yanovich S., *Syarebrany yazdok: apovesc', apavydannï, zamalyoïki, gumareski*, Minsk 1978 [Яновіч С., *Сярэбраны яздок: аповесць, апавяданні, замалёўкі, гумарэскі*, Мінск 1978].
- Yakimovich A., *Kastus' Kalinoŭski: apovesc': dlya starejshaga shkol'naga ўzrostu*, Minsk 1994 [Якімовіч А., *Кастусь Каліноўскі: аповесць: для старэйшага школьнага ўзросту*, Мінск 1994].

S U M M A R Y

ARTISTIC INTERPRETATION OF KASTUS KALINOUSKI'S PERSONALITY AND ACTIVITY IN THE BELARUSIAN NOVEL IN THE 1970S

The article analyzes personality and activity of Kastus Kalinouski – famous revolutionary populist, leader of the 1863–1864 Uprising in Belarus and Lithuania. Contrastive analysis is based on novels written in the 1970s. It is argued that the artistic image of this person in analyzed works coincides. The authors appreciate his contribution and role in the national liberation struggle. The article indicates fundamental differences in the interpretation of this image by Belarusian and Belarusian-Polish writers.

Key words: artistic interpretation, the Belarusian novel, Kastus Kalinouski, national history.

S T R E S Z C Z E N I E

ARTYSTYCZNA INTERPRETACJA OSOBOWOŚCI I DZIAŁALNOŚCI
KONSTANTEGO KALINOWSKIEGO W BIAŁORUSKIEJ POWIEŚCI
LAT 1970-TYCH

W artykule przeanalizowano osobowość i działalność Konstantego Kalinowskiego, słynnego rewolucjonisty, przywódcy powstania 1863–1864 roku na Białorusi i na Litwie. Podstawę analizy porównawczej stanowi proza lat 1970-tych. Autorka artykułu uważa, że artystyczny obraz postaci w analizowanych dziełach jest zbieżny. Pisarze wysoko oceniają jego udział i znaczenie w walce narodowowyzwoleńczej Białorusinów i Litwinów. W artykule zwrócono również uwagę na zasadniczą różnicę w interpretacji postaci przez białoruskich i białorusko-polskich pisarzy.

Słowa kluczowe: artystyczna interpretacja, białoruska opowieść, Konstanty Kalinowski, historia narodowa.